

Tartu Tervishoiu Kõrgkooli
akadeemilise eetika arutelupäev, 1. veebruar 2022

Akadeemilise eetika arendamise üldküsimumused

Andres Soosaar

TÜ meditsiiniteaduste valdkonna
teaduseetika nõustaja

EMÜ akadeemilise eetika komisjoni välisliige

Mis on akadeemiline eetika?

- Üldiselt aktsepteeritud määratlus puudub
- Kitsamas tähenduses toimib see õppes ja teadustöös, laiemas aga toimib kõrgkooli kõikides tegevustes;
- *Väärtused, normid, printsiibid ja neid realiseerivad protseduurid kõrgemas õppe- ja/või teadusasutuses, mida järgivad kõik asutuse akadeemilise pere liikmed.*

Akadeemilise eetika varasem formaat

- Sarnaselt meditsiinieetikaga pandi varem eetikapõhimõtteid küllalt vähe kirja, toimiti autoriteetsete eeskujude (nt asutuse juhid ja õppejõud) käitumise ja „suulise pärimuse“ järgi. Avatud diskussiooni nappis.
- Eetika ja etiketi (riietus, keelekasutus, traditsioonid) segu sisustas akadeemilisi kombeid.

Akadeemilise eetika tänapäevane formaat

- Üha enam fikseeritakse seisukohad erinevatesse dokumentidesse (head tavad, juhendid, juhtnöörid jms)
- Dokumentide sisu luuakse avaliku kaasava demokraatliku protsessi käigus ja nende sisu vaadatakse regulaarselt üle
- Järjest rohkem kaasatakse realiseerimisel täiendusena administratiivsele juhtimisahelale veel alternatiivseid akadeemilist eetikat realiseerivaid isikuid/komisjone.

Vajadus toimiva akadeemilise eetika järele

- Asutuse identiteedi kujundamine ja hoidmine
- Asutuse tegevuse eesmärkide tõhusam saavutamine
- Organisatsioonikultuuri loomine ja seeläbi parem töökeskkond
- Akadeemia on ühiskonna eesrindlik osa ja innustab eeskujuga teisi.

VÄÄRTUSED JA PRINTSIIBID

Tartu Tervishoiu Kõrgkooli missioon, visioon ja põhiväärtused

MISSIOON

Loome võimalused parimaks
tervishoiuhariduseks ja
arendame ühiskonna
terviseeadlikkust.

VISIOON

Tartu Tervishoiu Kõrgkool on
Eestis ja rahvusvaheliselt
hinnatud kõrgkool ning
kompetentsikeskus tervise
ja heaolu
valdkonnas.

Kõrgkool juhindub oma tegevustes
neljast põhiväärtusest:

PROFESSIONAALSUS

Väärtustame kvaliteeti, tõenduspõhisust,
asjatundlikkust, läbipaistvust, akadeemilist
vabadust ja koostööd.

ARENGULE SUUNATUS

Oleme õppimiskesksed, nutikad, ühiskonna
vajadusi arvestavad, asjakohased ning
uuenduslikud.

INIMKESKSUS

Hindame kõrgelt eetilisust, ausust, võrdsust,
empaatiavõimet, individuaalset lähenemist ja
kaasatust.

TERVISETEADLIKKUS

Oleme tervist toetavad, tervislikke eluviise
väärtustavad ja terviseeadlikkust edendavad.

Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli põhiväärtused

Väljavõte "Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli arengukavast 2017-2021", mis on kinnitatud T: 03.04.2017. a. otsusega nr 1.1.

Tartu Ülikooli põhiväärtused

TÜ arengukava 2021–25:

- Teaduspõhisus
- Akadeemiline vabadus ja ülikooli autonoomia
- Avatus uutele ideedele
- Koostöö inimeste, institutsioonide ja teadusalade vahel
- Inimkeskus ja individuaalne areng
- Vastutus

Veel akadeemilisi väärtusi

- Teadmiste esmatähtsus
- Tõde, ausus ja usaldusväärsus
- Kollegiaalsus – vastastikune lugupidamine
- Õiglus – kõigil võrdsed õigused ja kõiki koheldakse võrdselt ning inimeste hindamine vastavalt nende poolt korda saadetule

Akadeemiline vabadus ja kõrgkooli autonoomia

- *Encyclopaedia Britannica* akadeemilise vabaduse määratlus: Õppejõudude ja üliõpilaste vabadus õpetada, õppida ja järgida teadusi ilma põhjendamata õiguslike, institutsionaalsete ja avalikkuse survest tingitud sekkumiste ja piiranguteta.
- Ülikooli autonoomia teema on sageli taandunud arutlusele skaalal „omaette elevandiluust tornis nokitsev õpetlane – ülikool olgu täiel määral tema ülalpidajate teenistuses“.

Pettus õppes ja teaduslikus uurimistöös (research misconduct)

- Pettus teaduslikus uurimistöös sisaldab andmete fabritseerimist, falsifitseerimist või plagiaati uurimistöös taotlemisel, läbiviimisel ja hindamisel, samuti tulemuste esitamisel.
 - (a) **Fabritseerimine** on olematute andmete tekitamine;
 - (b) **Falsifitseerimine** on olemasolevate andmetega teatud eesmärgil ja viisil manipuleerimine .
 - (c) **Plagiaat** on teis(t)e inimes(t)e andmete ja seisukohtade esitamine ilma nende tegelikku autorit avalikult tunnustamata, st viitamata.
 - (d) Pettuseks ei loeta “ausat viga” ega teadusprobleemi kohta käivaid erinevaid arvamusid.

Huvide konfliktid

- Inimesed on üheaegselt korraga mitmetes sotsiaalsetes rollides ning nende rollide vahel peaks olema üks isikut ja ühiskonda rahuldav tasakaal;
- Kaasaegne ühiskond ei pea õigluse ja võrdse kohtlemise argumendi alusel õigeks seda, et ühes rollis olemine loob ülemäära soodsa olukorra teiste rollide realiseerimiseks. Sellist olukorda võiks kutsuda **lubamatuks huvide konfliktiks**.

Huvide konfliktide vältimine

- Isik loobub otsustaja või eksperdi rollist, kui arutlusel on tema enda, lähedaste või koostööpartneritega seotud küsimus.
- Piiripealsetel juhtumitel tuleb võimalik huvide konflikt avalikustada ning siis otsustatakse, kas isik saab talle planeeritud rolli täita.

AKADEEMILINE EETIKA

TARTU ÜLIKOO LIS

Akadeemilise eetika arendamine Tartu Ülikoolis

- 2015. a. seati eesmärgiks koostada ja rakendada üks terviklik akadeemilise eetika dokument;
- Et õpetamise hea tava loomine oli siis lõpusirgel ja teaduse hea loomist ei olnud veel alustatud, siis otsustati loobuda ühe tervikliku akadeemilise dokumendi loomise kavatsusest ning järgnenud aastatel vormistati mitu erinevat akadeemilise eetika erinevaid käsitlevat dokumenti.

Tartu ülikooli head tavad

- Doktoritõppe hea tava; õpetamise hea tava, õppimise hea tava ja tagasiside andmise hea tava
- Juhtimise hea tava
- Hea teadustava
- Võrdse kohtlemise juhend; soolise võrdõiguslikkuse kava
- Huvide konflikti ja korrupsiooniohtlike olukordade lahendamise juhend

Heade tavade loomise eesmärgid

- Asjakohaste eetika normide ja põhimõtete fikseerimine
- Teadlikkuse suurendamine ja koolitused
- Rikkumiste tuvastamine ja menetlemine

Rikkumiste menetlemine

- Võrdse kohtlemise juhend ja hea teadustava sisaldavad ka protseduure rikkumiste tuvastamiseks ja menetlemiseks
- Protseduurid sisaldavad võimalust küsida nõu teaduskondade eetikanõustajatelt ning pöörduda probleemiga otse akadeemilise sekretäri poole
- Otsuste tegemiseks on osades kõrgkoolides moodustatud eraldi eetikakomisjon

Tähelepanu väärivad aspektid rikkumiste menetlemisel

- Täpsus ja hoolikus menetlemisel, s.h osapooltele selgituste andmise võimaldamine
- Osapoolte (s.h nende isikuandmete) kaitse menetluse ajal ja pärast seda
- Vihjed ja anonüümsed kaebused, s.h valekaebused ja nendest hoidumine
- Eetiliste ja õiguslike probleemide läbipõimimine
- Konfliktide puhul kaaluda lepitamise võimalikkust
- Menetlejad ei tegele karistuste määramisega, selle jaoks on administratiivjuhid